

Sebahattin Selim Erhan

92. Gün

dipnot yayınları

"Kuş, konduğu dalın kırılmasından korkmaz
çünkü güvendiği dal değil, kendi kanatlarıdır!"

İçindekiler

Önsöz: Süleyman Toklu: Sessiz Efsane / Ahmet Telli	7
Kitabın Hikâyesi.....	H
Yakalandığım gün.....	26
İlkokul yılları.....	65
Toklu'nun Süleyman.....	68
Lise ve üniversiteye giriş yılları.....	103
Jandarma ile ilk tanışma.....	109
Torosları yürüyerek geçmek.....	120
Köyde kooperatif çalışmaları.....	131
Yemekhane kavgası.....	144
Fen Fakülteli Süleyman.....	151
Ayak sesleri.....	153
Ayrışma süreci.....	156
İşçiler içindeki ilk siyasi çalışmaları.....	157
Aynı günlerde Gonca Gözaltı Merkezi.....	166

Ankara'ya gidiş.....	172
Mahalle çalışmaları.....	173
Mezuniyet sınavı.....	183
İlk mitinge coşkulu katılım.....	185
Arkadaşlarının anlatımıyla Ankara İkinci Şubede	
Süleyman heyecanı.....	189
Vurulma.....	194
Hücrelerdeki durumlar.....	209
Suat Karavus, Gaziantep Merkez Komutanlığı.....	215
Cami avlusunda arkadaşlık teklifi.....	227
DAL günleri.....	232
İnsanlık ayakta kalmalı.....	243

ÖNSÖZ

SÜLEYMAN TOKLU: SESSİZ EFSANE

A h m e t T e l l i

Sür canım sür - bu toprak başkadır
Mayıdır, ilkyazdır, yavukludur, anadır
Bu toprak toprakların en mavisi
Tıpkı göğün denizlerin mavisi
Sür canım sür - bu toprak mavidir
Bu - toprak değil - hayatın senin
Zahrad (Türkçesi: Ohannes Şaşkal)

12 Eylül faşizminin bir haysiyet celladı olarak yok etmek istediği şey, kitlelerde oluşmuş ve pratiğe ağırdırılmış devrimci dayanışma ve direnme gücüydü. Bu güç, devrimcilerin yerelde toprak işgallerinden, sendikal mücadelelerden, üniversite boykotlarından, faşizme karşı eylemlerden kazandığı deneyimler kadar dünya devrimci pratiklerinden edindikleri görüşünün toplamından ileri geliyordu. Denebilir ki, bu dayanışma ve direnme gücü sınırsız ve sınıfsız bir dünya ütopyasına tahvil edilmişti. Sonraları kısmen erozyona uğrasa da, yoldaşı

uğruna ölebilmeyi göze alan bu kültür elbette 15-16 Haziran 1970'lerden, 1 Mayıs 1977'lerden biriktirdikleriyle kitleleşiyorken kendi öncülerini de yaratıyordu.

Öncülerin, önderlerin hayatları yeni bir büyük idealler dönemini işaretler. Büyük ya da yüksek idealler kitlelerin önder saydıkları kişilerin adlarından ayrı düşünülemezler, hatta o adlarla anılırlar. Un ve efsane yaratmaya hazır topluluklarda bu adlar belleklerde egemen kültürlere ve her türlü zorbalığa karşı bir direniş kültü oluşturur. Bugün bile işkencecilerin direnmeye çalışan kimilerine "Sen kendini Kaypakkaya mı, Süleyman Toklu mu sanıyorsun!" demeleri, boşuna değildir. Çünkü onlar kendi direnişleriyle devrimci haysiyetin yok edilemezliğini gösterdiler dünyaya. İşkenceciler Süleyman Toklu'yu hâlâ unutmamışlar, peki ya biz? Yani yakın geçmişte devrimci mücadelenin şurasında burasında yer alanlar?

Unutmamak, hatırlamak: İşte belleğin vicdan anahtarı... Hatırlamak, belleğin tozlanmasına izin vermemek, bir vicdan borçluluğunun politik tutum alışıdır da denebilir. Toplumsal vicdan, siyasal, ekonomik vb. etkilerle hırpalanmış, dahası, körleşmiş olsa da, onun taşıyıcısı kişisel vicdan, bilincin belleğe sağladığı ışımalarını eksik bırakmaz.

Bellek bir kişiliğin varoluşun başat ögesi olarak en çok kendine, arkadaşlarına, topluma karşı sorumluluğudur da denebilir.

Süleyman Toklu bu kitapla yalnızca kendi yaşadıklarını mı duyurmak istemektedir? Hayır. Bu yaşananlarla devrimcilerin haysiyetini bir kez daha hatırlatmak ve hayatımızdan eksiltmememiz gerektiğini duyumsatmaktadır kanımca. Yoldaş bildiklerince kurşunlandığında bile "Beni devrimciler değil, tanımadığım kişiler vurdu" diyebilen bir ahlâka ne ad verilebilir, ne söylenebilir? İçimizden, tâ içimizden bir hayranlık nidası yükselmez mi?

Yoksulluğun dibinden gelip kararlı, inançlı bir devrimci oluşun hikâyesi belki birçoğumuzun da hikâyesidir. Ama Süleyman'ın biricikliğini belirleyen şey onunla kardeşlik duygusunu paylaşanların kalbidir.

Kalbimiz, bu kitabı okurken ağır bir şok geçirmektedir. Ankara emniyetindeki Şubat 81'i düşünüyorum şimdi. "SİZE SÖYLEYECEK HİÇBİR ŞEYİM YOK" diyordu Süleyman. İşkencecilere söyleyecek hiçbir şeyi yok ama bizlere, devrimcilere, ideallerini unutmayanlara ve bütün insanlığa söyleyecek bir sözü var onun: Haysiyet cellatları tarihin çöplüğünde çürüyeceklerdir. Suyu çürüten de onlardı çünkü...

Bazı insanlarla aynı çağda yaşamak gurur verir; bazılarıyla ise aynı zaman diliminde, aynı ortamlarda olmak, hatta onları tanımak gurur, haysiyet kazandırır. Süleyman Toklu benim için, bizim için böyle bir değer'dir; efsanesi yarınlara ışık tutacaktır...

KİTABIN HİKÂYESİ

Benden önce bu öyküyü yazmaya niyetlenip akciğer kanserine yenilerek yaşamını kaybeden sevgili edebiyat öğretmenimiz Hüseyin Altunya'yı saygıyla anarak başlamak istiyorum.

Süleyman'ın gözaltı sürecindeki olağanüstü direnişim bildiğim için, yaşadıklarını yazmak istediğimi ona ilettiğimde önce tereddüt etti. Aradan epey bir zaman geçtikten sonra, "Görüşelim" dedi. Uzunca sohbet ettik. Bu sohbetimizde, amacımın daha önce yazdığım iki kitabımda olduğu gibi, tarihe doğru notlar düşmek olduğunu anlattım. Kesintili olarak bir aylık görüşme yaptık. Anlattıklarında adı geçen hemen hemen herkesle görüşmek için çeşitli şehirlere gittim. Hatta bir arkadaş ile toplam beş dakikalık bir görüşme için altı yüz elli kilometrelik otobüs yolculuğu yapıp görüşme bitince o akşam geri döndüm. Yurtdışındaki arkadaşlara yazarak ulaştım ve yazılı söyleşiler yaptım. Kitapta ismi geçen herkesle görüştüm ve yazdıklarımı yayımlamadan önce gönderip onay aldım.

Araştırma ve tanıklıklarla ilgili çalışmalarım esnasında, ilginç ve gurur verici şeylere de rastladım ve bunların tanıklarıyla kayıtlı görüşmeler yaptım.

Bunlardan biri (üç yıl öncenin bilgisi), Süleyman'm sorgu tutanaklarının İstanbul terörle mücadele biriminde ders olarak okutulduğu.

12 | 92. Gün

Amacım ne otobiyografi ne de biyografi yazmak; böyle yapmadığımı da düşünüyorum.

Yapğım, her anıyla, her detayıyla, her duygusuyla gerçek bir yaşanmışlığı ykleřtirmektir. Umarım bunu başarmışımdır, umarım okunacak bir Őeyler çıkar mışımdır.

1. Gün

— Bak, sabrımızı taşıırma! Gençsin, akli başmda birine benziyorsun. Artık bu işlerin bittiğini, devletin ne kadar güçlü olduğunu anlamışsındır; boş işler bunlar. Buluşacağın arkadaşlarının adını ver, senle işimiz bitmiş olur. Yemeğini ye, temiz yatağmda yat, rahat et!

— Söyleyeceklerimi söyledim.

İşkence ekibinin sorumlu komiseri olduğunu düşündüğüm ses:

— Alın lan falakaya bunu! Anasını avradım s.tiğimin pezevenğine bizimle dalga geçmek neymiş gösterelim! Ben gidiyorum. Bu orospu evladiyla uğraşamam. Soru da sormayın. Konuşacağım diye yalvarırsa yine devam edin sonra beni çağırın!

Komiserin gitmediğini, orada durup işkenceyi hareketleriyle yöneteceğini ve mimiklerim dâhil her hareketimi dikkatlice izleyeceğini iyi biliyorum.

İkiye katlayıp dar bir şeyin içine geçiriyorlar beni, çok sıkıştım nefes almakta zorlanıyorum. "Tekerlek lastiği içerisine sokup falaka çekiyorlar" laflarım çok duymuştum; demek böyle bir şeymiş. Ayaklarım, kafam ve ellerim havada; kırım yerde bir şekilde ayaklarımı bir şeyle sabitleyip alana vurmaya başlıyorlar. Vuruş şekillerinden, her iki yandan birer kişinin ayrı ayrı odunlarla vurduğunu anlıyorum. Bir müddet sonra tabanıma her inen darbe beynime vurulmuş gibi oluyor. Nefes alamıyor, boğuluyor gibi oluyorum; camm öyle yanıyor ki beynimde şimşekler çakıyor. Hiç soru sormuyorlar, sürekli küfredip tehditler yağıdırıyorlar:

— Bunu sen istedin! Kemiklerini kırıp ayaklarım sakat bırakacağız, yalvarsan da artık kurtaramazsın!

Bazen ara veriyorlar; o zaman vuranların yorulduğunu, yerlerine başkalarının geçtiğini anlıyorum. Artık tabanlarım